

KRAJ I MIEJSCE POCHODZENIA ŻYWNOSCI

Nazwa i adres firmy to za mało, więc w jaki sposób należy określać kraj bądź miejsce pochodzenia żywności i czy zawsze jest to obowiązkowe?

Kraj a miejsce pochodzenia

Określenie kraju pochodzenia żywności opiera się na przepisach celnych, dobrze znanych zarówno podmiotom prowadzącym przedsiębiorstwa spożywcze jak i organom administracji, czyli obecnie obowiązującego RPEiR (UE) nr 952/2013 oraz Rozporządzenia Delegowanego Komisji (UE) 2015/2446. Zgodnie z nimi kraj pochodzenia to kraj, w którym towar został całkowicie uzyskany, np. zebrany, wyhodowany czy urodzony, upolowany, złowiony. W sytuacji gdy środek spożywczy produkowany jest w więcej niż jednym kraju, określając pochodzenie należy ustalić kraj, w którym towar został poddany ostatniemu istotnemu i ekonomicznie uzasadnionemu przetworzeniu lub obróbce, w przedsiębiorstwie przystosowanym do tego celu, w wyniku czego wytworzono nowy produkt bądź też stanowiło to istotny etap wytwarzania.

Natomiast miejsce pochodzenia, zgodnie z RPEiR (UE) nr 1169/2011, to miejsce, z którego pochodzi dana żywność, ale które nie jest krajem pochodzenia.

Ustawodawca nie wskazuje, która z tych informacji ma znaleźć się w oznakowaniu. Wybór w tym względzie należy do producenta żywności. Wszystkie informacje obowiązkowe są określane słownie i dodatkowo mogą być wyrażone za pomocą symboli.

Obowiązkowy kraj lub miejsce pochodzenia

Przepisy unijne wprowadzają wymóg wskazywania pochodzenia produktów, kluczowych z punktu widzenia konsumenta, takich jak:

- świeże owoce i warzywa,
- wołowina i cielęcina (konieczność podawania kraju urodzenia, chowu, uboju i rozbioru),
- ryby i owoce morza,
- miód,
- wino (obowiązek wskazania miejsca wytworzenia wina),
- oliwa z oliwek (najwyższej jakości z pierwszego tłoczenia i z pierwszego tłoczenia),

- jaja (nadruk symbolu literowego kraju pochodzenia),
- drób importowany spoza UE,
- pakowane świeże, schłodzone, zamrożone mięso ze świń, kóz, owiec i drobiu (kaczki, gęsi, kury, indyki),
- a także produkty ekologiczne.

Europejski konsument ma świadomość, że cechy i jakość produktu zależą również od jego pochodzenia. Obowiązek podawania kraju/miejsca pochodzenia w wyżej wymienionych istotnych sektorach spowodowane jest faktem, że konsument chce wiedzieć: przykładowo: czy czosnek pochodzi z Polski czy też był importowany z Chin?, czy miód został zebrany w krajach UE czy też jest mieszkanką miódów niepochodzących z UE?, czy też gdzie odbył się chów i ubój zwierzęcia z którego pochodzi mięso?

Dla pozostałych produktów należy stosować przepisy rozporządzenia 1169/2011, które generalnie nie nakładają obowiązku podawania kraju lub miejsca pochodzenia każdego środka spożywczego. Ogólna zasada określa, że pochodzenie umieszcza się na etykiecie, w przypadku gdy brak takiego wskazania mógłby wprowadzić konsumenta w błąd.

Należy pamiętać, że w sytuacji rozbieżności między ogólnymi wymogami dotyczącymi wskazywania pochodzenia a wymogami szczegółowych przepisów unijnych, to właśnie one mają pierwszeństwo przed rozporządzeniem 1169/2011. Ma to zastosowanie w przypadku regulacji z zakresu chronionych nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych oraz gwarantowanych tradycyjnych specjalności wynikających z rozporządzenia PEiR (UE) nr 1151/2012.

Dodatkowo od 1 kwietnia 2020 r. obowiązkowo będzie trzeba wskazywać kraj lub miejsce pochodzenia podstawowego składnika, jeśli będzie odmienny od podanego kraju czy miejsca pochodzenia danego środka spożywczego.

Natomiast polskie przepisy nakładają obowiązek podawania pochodzenia świeżego, schłodzonego i zamrożonego mięsa ze świń, kóz, owiec i drobiu sprzedawanych bez opakowania („luzem”, „na wagę”).

Na poziomie krajowym trwają również prace zmierzające do wprowadzenia obowiązkowego wskazywania kraju pochodzenia ziemniaków, zarówno opakowanych jak i sprzedawanych luzem.

Kiedy brak kraju lub miejsca pochodzenia wprowadza konsumenta w błąd

Obowiązkowo podajemy kraj/miejsce pochodzenia, kiedy etykietowanie produktu sugeruje pochodzenie z innego kraju czy miejsca niż jest rzeczywistość. Przepis ten ma zastosowanie w przypadku gdy oznakowanie produktu zawiera nawiązanie do danego kraju (np. charakterystyczną architekturę, symbole narodowe, flagę, napisy w danym języku), podczas gdy pochodzi z innego kraju. Przykładowo: mrożona pizza „w stylu amerykańskim”, na etykiecie Statua Wolności oraz barwy flagi Stanów Zjednoczonych a wyprodukowana w Niemczech, albo ciastka „paryskie”, w oznakowaniu Wieża Eiffla a wyprodukowane w Polsce. W powyższych przypadkach zasadne jest wskazanie kraju lub miejsca pochodzenia tych produktów.

Pamiętać należy, że wskazanie pochodzenia nie zwalnia od przestrzegania nadrzędnej regulacji wynikającej z art. 7 rozporządzenia 1169/2011, która zakazuje wprowadzania w błąd. Bezpodstawne jest sugerowanie kraju czy miejsca pochodzenia, które nie ma nic wspólnego z produktem (brak jakiegokolwiek związku ze wskazanym obszarem, np. w zakresie sposobu produkcji, smaku, zapachu), nawet jeśli podane jest rzeczywiste pochodzenie.

Pochodzenie podstawowego składnika (od 1.04.2020 r.)

Jeżeli podano pochodzenie produktu, czy to obowiązkowo czy też dobrowolnie, a jego podstawowy składnik pochodzi z innego kraju czy miejsca trzeba będzie to wskazać jako odniesienie do obszaru geograficznego pochodzenia składnika podstawowego (np. „UE”, nazwa regionu, obszaru, państwa członkowskiego, państwa trzeciego) lub w postaci oświadczenia informującego, że podstawowy składnik nie pochodzi z kraju/miejsca pochodzenia środka spożywczego.

Podstawowy składnik, zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu 1169/2011, to składnik (składniki)

stanowiący więcej niż 50% środka spożywczego bądź też składniki zwykle kojarzone przez konsumenta z nazwą danego produktu, w stosunku do których zazwyczaj wymagane jest oznaczenie ilościowe.

Przykładowo, składnikiem podstawowym przecieru pomidorowego produkowanego w Polsce są pomidory z Hiszpanii. Na etykiecie takiego produktu będzie musiał znaleźć się zapis, np. „Wyprodukowano w Polsce. Kraj pochodzenia pomidorów: Hiszpania”, albo wybierając drugą przewidzianą przepisami możliwość, np. „Wyprodukowano w Polsce. Pomidory nie pochodzą z Polski”.

Informację o pochodzeniu podstawowego składnika będzie należało umieszczać na etykiecie, w tym samym polu widzenia co podany (słownie lub w innej formie) kraj/miejsce pochodzenia całego środka spożywczego. Informacje te będą musiały być czytelne, zapisane przy użyciu czcionki o wysokości x co najmniej 1,2 mm, przy jednoczesnym zachowaniu co najmniej 75% wysokości x oznaczenia pochodzenia produktu.

Powyższe zasady nie będą stosowane do nazw zwyczajowych i rodzajów wskazujących na pochodzenie, które konsument zna i nie oczekuje, że przykładowo „musztarda rosyjska” będzie pochodziła z Rosji a „połędwica sopocka” z Sopotu.

Dobrowolne oznakowanie informacją „Produkt polski”

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom konsumentów chcącym kupować produkty nie tylko wyprodukowane w Polsce, ale także z polskich surowców, wprowadzono jasne kryteria zezwalające na oznakowanie wyrobów dobrowolną informacją „Produkt polski” i stosowną grafiką.

W przypadku produktów nieprzetworzonych można stosować takie oznakowanie, tylko jeśli ich produkcja podstawowa odbyła się na terytorium Polski. Dodatkowo w przypadku mięsa, zwierzęta z których zostało ono pozyskane muszą urodzić się, być chowane i ubite na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego muszą być pozyskane od zwierząt chowanych na terenie kraju.

Natomiast produkty przetworzone powinny zostać wytworzone w Polsce, z produktów nieprzetworzonych spełniających wyżej wymienione kryteria. Dopuszcza się jednak użycie innych składników, ale ich łączna masa nie może przekraczać 25% łącznej masy wszystkich składników w chwili użycia (nie wliczając masy wody). Jednocześnie dodatek takich składników jest możliwy tylko w sytuacji gdy, brak jest takich surowców pochodzenia polskiego. Przykładowo ciastka wyprodukowane z polskich składników, z dodatkiem 5% wiórków kokosowych można opatrzyć znakiem „Produkt polski”, gdyż palma kokosowa nie rośnie w Polsce. Tymczasem już ciasto z dodatkiem 20% truskawek z Hiszpanii, nie może posiadać takiego określenia. Nie dozwolone jest stosowanie składnika niepolskiego, z uwagi na niższą cenę niż polskiego odpowiednika.

Akty prawne:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z dnia 9 października 2013 r. *ustanawiające unijny kodeks celny* (Dz.U.U.E.L.2013.269.1 ze zm.)
2. Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2015/2446 z dnia 28 lipca 2015 r. *uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 w odniesieniu do szczegółowych zasad dotyczących niektórych przepisów unijnego kodeksu celnego* (Dz.U.U.E.L.2015.343.1 ze zm.)
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. *w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylenia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004* (Dz.U.U.E.L.2011.304.18 ze zm.)
4. Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 543/2011 z dnia 7 czerwca 2011 r. *ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw* (Dz.U.U.E.L.2011.157.1 ze zm.)
5. *Rozporządzenie (WE) nr 1760/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady z 17 lipca 2000 r. ustanawiające system identyfikacji i rejestracji bydła i dotyczące etykietowania mięsa wołowego i produktów z mięsa wołowego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 820/97* (Dz.U.U.E.L.2000.204.1 ze zm.)
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1379/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. *w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1184/2006 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 104/2000* (Dz.U.U.E.L.2013.354.1 ze zm.)
7. Dyrektywa Rady 2001/110/WE z dnia 20 grudnia 2001 r. *odnosząca się do miodu* (Dz.U.U.E.L.2002.10.47 ze zm.)
8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. *ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007* (Dz.U.U.E.L.2013.347.671 ze zm.)
9. Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 29/2012 z dnia 13 stycznia 2012 r. *w sprawie norm handlowych w odniesieniu do oliwy z oliwek* (Dz.U.U.E.L.2012.12.14 ze zm.)
10. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 589/2008 z dnia 23 czerwca 2008 r. *ustanawiające szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie norm handlowych w odniesieniu do jaj* (Dz.U.U.E.L.2008.163.6 ze zm.)
11. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 543/2008 z dnia 16 czerwca 2008 r. *wprowadzające szczegółowe przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie niektórych norm handlowych w odniesieniu do mięsa drobiowego* (Dz.U.U.E.L.2008.157.46 ze zm.)
12. Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 1337/2013 z dnia 13 grudnia 2013 r. *ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia (UE) nr 1169/2011 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wskazania kraju pochodzenia lub miejsca pochodzenia świeżego, schłodzonego i zamrożonego mięsa ze świń, z owiec, kóz i drobiu* (Dz.U.U.E.L.2013.335.19)
13. Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. *w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91* (Dz.U.U.E.L.2007.189.1 ze zm.)
14. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. *w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych* (Dz.U.U.E.L.2012.343.1 ze zm.)
15. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2014 r. *w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych* (Dz.U.2015.29 ze zm.)
16. Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2018/775 z dnia 28 maja 2018 r. *ustanawiające zasady stosowania art. 26 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, w odniesieniu do reguł dotyczących wskazywania kraju lub miejsca pochodzenia podstawowego składnika środka spożywczego* (Dz.U.U.E.L.2018.131.8)
17. Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. *o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych* (Dz.U.2018.2164 ze zm.)
18. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2014 r. *w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych* (Dz.U.2015.29 ze zm.)

Źródło: biuletyn „Wiedza i Jakość” nr 1 (54)/2019 str. 30-32